

Юридичні науки

УДК 343.982.4

Ткаченко Яна Володимирівна

*завідувач сектору технічного дослідження документів та обліку
Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

Ткаченко Яна Владимировна

*заведуючий сектором технического исследования документов и учета
Харьковский научно-исследовательский экспертно-криминалистический центр
Министерства внутренних дел Украины*

Tkachenko Yana

*Head of the Technical Documents and Accounting Section
Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine*

Іванко Євгеній Борисович

*головний судовий експерт
сектору технічного дослідження документів та обліку
Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

Иванко Евгений Борисович

*главный судебный эксперт
сектора технического исследования документов и учета
Харьковский научно-исследовательский экспертно-криминалистический центр
Министерства внутренних дел Украины*

Ivanko Yevhenii

*Chief Forensic Expert of the Technical Documents and Accounting Section
Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine*

**ЗАСОБИ ЗАХИСТУ БЛАНКІВ ДОКУМЕНТІВ І ПЕЧАТОК ВІД
ПІДРОБОК
СРЕДСТВА ЗАЩИТЫ БЛАНКОВ ДОКУМЕНТОВ И ПЕЧАТЕЙ ОТ
ПОДДЕЛОК
DOCUMENT AND SEAL PROTECTION AGAINST FORGERY**

Анотація. У даній статті розглянуто види захисту від підробок бланків документів, та засоби захисту печаток і штампів від підробок.

Ключові слова: бланки документів, засоби захисту, печатки і штамп.

Аннотация. В данной статье рассмотрены виды защиты от подделок бланков документов, и способы защиты печатей и штампов от подделок.

Ключевые слова: бланки документов, средства защиты, печати и штампы.

Summary. This article deals with the protection against forgery of blank documents and the protection of seals and stamps against forgery.

Keywords: forms, security devices, seals and stamps.

Сучасному періоду розвитку суспільства, що характеризується значними науково-технічними і комунікативними досягненнями, як ніколи раніш, притаманний процес інтелектуалізації кримінального середовища. Розвиток науково-технічного прогресу відкрив унікальні способи виготовлення документів і їх реквізитів, у тому числі в злочинних цілях. У кримінальне середовище втягуються особи, що володіють обширними знаннями в провідних галузях науки і техніки, а також мають професійні навички роботи з обладнанням, призначеним для виготовлення документів різного виду, що може бути використане для виготовлення підроблених документів.

Документи в цілому належать до найбільш розповсюджених об'єктів криміналістичного дослідження, що пояснюється широким застосуванням їх у різних сферах діяльності людини і частим використанням в злочинних цілях. Визначити справжність документів можна за наявністю на документі спеціальних захисних елементів.

Вдосконалення спеціальних елементів захисту цінних паперів, грошових знаків, і документів суворого обліку належить до сукупності загальнодержавних заходів запобігання їх фальшуванню.

Засоби захисту від підробок за видами поділяються на: технологічні, поліграфічні, і фізико-хімічні.

Технологічний захист - це комплекс ознак, що являє собою елементи, внесені у процесі виготовлення складових частин документів за допомогою спеціальних технологічних процесів. Елементами технологічного захисту є: композиційний склад паперу, розміри документу, захисні волокна, захисні стрічки, захисні нитки, конфетті, водяний знак, тип підкладки, голограми, кінеграми, перфорація, композиційний склад фарб, ефект метамерії кольору, тощо.

Поліграфічний захист виражається у використанні певних способів і прийомів поліграфічного друку, а також у нанесенні на папір спеціальних елементів поліграфічними способами. Основними видами поліграфічного захисту є: види друку, мікродрук, райдужний друк, орловський друк, приховані зображення, графічні елементи (гільйонні сітки, розетки, віньетки, тощо), фонові сітки, наскрізні (сумісні) зображення, оптичні ефекти, безбарвне тиснення.

Фізико-хімічний захист базується на використанні в сполуках матеріалів документів хімічних речовин, наявність яких може бути визначена спеціальними методами. До таких матеріалів належать: люмінофори (флуоресцентні та фосфоресцентні фарби), інфрачервоні

матеріали, феромагнітні компоненти, метамерні фарби; оптично змінні (ОВІ) фарби.

Всі цінні папери, бланки суворого обліку і грошові знаки забезпечені комбінованим захистом від підробок, що включає певне поєднання елементів захисту різних видів. Конкретний набір елементів визначають виходячи з необхідності забезпечення відповідного рівня захисту та економічного обґрунтування застосування цінних паперів, банкнот, та інших документів.

Одними із важливих реквізитів документів є відбитки печаток і штампів.

Для запобігання підробки печаток і штампів під час їх виготовлення застосовуються такі елементи захисту, як:

- спеціальні шрифти (наприклад, оригінальні шрифти, розроблені на замовлення за унікальними алгоритмами спеціально для виготовлення конкретної печатки);
- фонові візерунки, растрові малюнки і гільйошні сітки, складні графічні зображення з дрібними деталями (використовуються дрібні елементи, тонкі лінії товщиною від 0,1 мм; складні малюнки з півтонами і фотографічними зображеннями – під час сканування таких відбитків відбувається спотворення ліній);
- ультрафіолетові мітки і малюнки (хімічні мітки на кліше печатки утворюють невидимі при денному освітленні зображення, або зображення, що змінюють колір під дією ультрафіолетового випромінювання);
- контрольні мітки (навмисне внесення на етапі розробки макета печатки дрібних елементів і похибок, про наявність яких відомо лише замовнику печатки: імітації дефектів кліше, імітації забруднення і непродруківки кліше, відсутність елементів букв і зображень, мікро деформації малюнку, використання для окремих букв іншої гарнітури, тощо);

- приховані зображення (такі печатки лишають на документі «два зображення»: перше явне і видиме, друге – приховане, яке можна побачити тільки при накладенні на явне зображення прозорого шаблону-ключа, без якого виявити друге зображення неможливо;
- штрих-код у зображенні відбитку;
- райдужні зображення (виготовлення кліше з декількома кольорами штемпельної фарби зі специфічним відтінками).

Печатки і штампи часто стають об'єктами підрбок. Як свідчить досвід експертної практики, підробка печаток (штампів) і їх відбитків, здійснюється різними способами: за допомогою принтерів і копіювально-множильної техніки; саморобним виготовленням кліше печаток і штампів; застосуванням сучасних технологій для виготовлення посвідчувальних друкарських форм; малюванням відбитків на самих документах; копіюванням відбитків на підроблений документ. Справжні «фахівці» кримінального світу виготовляють підроблені кліше і наносять відбитки, які практично не відрізняються від оригінальних. За цих умов відрізнити підроблені відбитки печаток і штампів «на око» практично не можливо без залучення до вирішення такого питання експерта з технічної експертизи документів.

Література

1. Воробей О.В., Мельников І.М., Волошин О.Г. Техніко-криміналістичне дослідження документів. Навчально-методичний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 304 с.
2. Назаров В.В., Ковалев К.Н., Иванов Ю.В., Пелюшок В.Г. Современные способы изготовления печатей и штампов. Информационное пособие ДНИЭКЦ МВД Украины, 2003. 20 с.

3. Бірюков В.В., Коваленко В.В., Бірюкова Т.П., Ковальов К.М.
Криміналістичне документознавство: практ. посіб. / за ред В.В.
Бірюкова. Київ: Видавець ПАЛІВОДА А.В., 2007. 332 с.